

ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการป้องกันโรคหนอนพยาธิที่ติดต่อด้านดินในนักเรียน
ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนชาวไทยภูเขาในตำบลแม่หละ อำเภอสองยาง จังหวัดตาก
Factors Related to Soil-Transmitted Helminth Prevention Behaviors in
Students of Hill Tribe Community Learning Center in Mae La Sub-district,
Tha Song Yang District, Tak Province

เมธี สุทธิศิลป์^{1*}, สิริวิมล เกิดศรี¹

Mathee Sootthasil^{1*}, Siriwimon Koedsri¹

อาจารย์ คณะสหเวชศาสตร์ วิทยาลัยนอร์ทเทิร์น¹

Lecturer, Faculty of Allied Health Sciences Northern College^{1*}

(Receives: 30 April 2025; Revised: 29 May 2025; Accepted: 5 August 2025)

บทคัดย่อ

การวิจัยเชิงพรรณนานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1. ศึกษาความชุกของโรคหนอนพยาธิในทางเดินอาหารที่ติดต่อด้านดิน และ 2. ศึกษาความรู้ ความเชื่อด้านสุขภาพและพฤติกรรมการป้องกันโรคหนอนพยาธิ กลุ่มตัวอย่างคือผู้ที่ได้รับการตรวจอุจจาระด้วยกล้องจุลทรรศน์ คือนักเรียนศูนย์การเรียนรู้ชุมชนชาวไทยภูเขาในตำบลแม่หละ อำเภอสองยาง จังหวัดตาก จำนวน 85 คน เก็บข้อมูลระหว่างเดือนธันวาคม พ.ศ. 2567 ถึงเดือนมีนาคม พ.ศ. 2568 โดยใช้แบบบันทึกผลการตรวจอุจจาระและแบบสอบถาม วิเคราะห์ข้อมูลใช้ ค่าความถี่ ร้อยละ และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ส่วนการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ใช้สถิติ Chi-square test

ผลการวิจัยพบว่านักเรียนส่วนใหญ่เป็นเพศหญิงร้อยละ 62.35 อายุอยู่ในช่วง 13-15 ปี ร้อยละ 47.06 รองลงมาอายุ 10-12 ปี ร้อยละ 38.82 ภาวะโภชนาการมีน้ำหนักตามเกณฑ์ร้อยละ 81.18 ตรวจพบไข่หนอนพยาธิทางเดินอาหารร้อยละ 10.59 พบในเพศชายร้อยละ 21.88 และเพศหญิงร้อยละ 3.77 พบในช่วงอายุ 13-15 ปี ร้อยละ 12.50 รองลงมาอายุ 10-12 ปี ร้อยละ 12.12 ลักษณะการกระจายของหนอนพยาธิจำแนกตามชนิด พบพยาธิไส้เดือนมากที่สุดร้อยละ 7.06 รองลงมาได้แก่พยาธิปากขอร้อยละ 2.35 และพยาธิเข็มหมุดร้อยละ 1.18 พยาธิไส้เดือนและพยาธิเข็มหมุดในนักเรียนชายมากกว่านักเรียนหญิงร้อยละ 12.50 และ 3.13 ตามลำดับ ภาวะโภชนาการของนักเรียนมีความสัมพันธ์กับความชุกของโรคหนอนพยาธิทางเดินอาหารอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ P-value < 0.05 ส่วนอายุ เพศและระดับชั้นเรียนของนักเรียนไม่มีความสัมพันธ์กับความชุกของโรคหนอนพยาธิทางเดินอาหาร

หน่วยงานที่รับผิดชอบในพื้นที่ควรจัดให้มีผู้นำนักเรียนส่งเสริมสุขภาพและป้องกันโรคตามนโยบายโรงเรียน ส่งเสริมสุขภาพ เพื่อเป็นการสร้างความรู้ในด้านการส่งเสริมและป้องกันโรคในโรงเรียน ครอบครัวและชุมชน

คำสำคัญ : พฤติกรรมการป้องกันโรค, หนอนพยาธิ, ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนชาวไทยภูเขา

*ผู้ให้การติดต่อ (Corresponding e-mail: mayvet_2006@hotmail.com, เมธี สุทธิศิลป์)

Abstract

This descriptive research aimed to 1. study the prevalence of soil-transmitted gastrointestinal helminth diseases; and 2. study knowledge, health beliefs, and behaviors in preventing helminth diseases. The sample was 85 students from the Hill Tribe Community Learning Center in Mae La Sub-district, Tha Song Yang District, Tak Province, who had stool samples examined under a microscope. Data were collected between December 2024 and March 2025 through stool examination record form and questionnaire. Data were analyzed using descriptive statistics including frequency, percentage, and standard deviation. For relationship analysis, Chi-square test was employed.

The results found that most students were female (62.35%) and aged 13-15 years (47.06%), and had normal weight (81.18%). Gastrointestinal worm eggs were detected in 10.59% of students, found in 21.88% of males and 3.77% of females. Detection rates by age group: 13-15 years (12.50%), followed by 10-12 years (12.12%). Helminth species distribution showed roundworms was most common (7.06%), followed by hookworms (2.35%) and pinworms (1.18%). Roundworms and pinworms were more prevalent in male students than female students (12.50% and 3.13%, respectively). Students' nutritional status was significantly associated with soil-transmitted helminth prevalence (p -value < 0.05), while age, gender, and grade level showed no significant association with helminth prevalence.

Responsible agencies should establish student health leaders to promote health and prevent diseases according to health-promoting school policies, creating knowledge about health promotion and disease prevention in schools, families, and communities.

Keywords: Disease prevention behavior, Soil-transmitted helminths, Thai hill tribe community learning center

บทนำ

โรคหนอนพยาธิที่ติดต่อผ่านดินเป็นโรคหนอนพยาธิที่เกิดจากการติดเชื้อพยาธิไส้เดือน พยาธิแส้ม้า และพยาธิปากขอซึ่งสามารถติดต่อเข้าสู่ร่างกายของมนุษย์ได้ทุกเพศทุกวัย พยาธิไส้เดือนและพยาธิแส้ม้าติดต่อเข้าสู่ร่างกายของมนุษย์ได้ทางปากโดยปนเปื้อนมากับมือและอาหาร ส่วนพยาธิปากขอเข้าสู่ร่างกายมนุษย์โดยการไชเข้าทางผิวหนังโดยเฉพาะบริเวณเท้า เป็นโรคที่ส่งผลกระทบต่อสุขภาพของประชาชน อาทิเช่น พยาธิแส้ม้าทำให้เด็กมีภาวะทุโภชนาการแคระแกรน ระดับสติปัญญาต่ำกว่าปกติ หากผู้ป่วยที่มีพยาธิแส้ม้าเป็นจำนวนมากจะทำให้เกิดอาการอุจจาระบ่อยจนลำไส้ตันในปลิ้นออกมาทางทวารหนัก ส่วนพยาธิปากขอทำให้ผู้ป่วยเกิดโรคโลหิตจางแบบขาดธาตุเหล็ก ในขณะที่พยาธิไส้เดือนจำนวนมากรวมกันเป็นกลุ่มก้อนอาจทำให้เกิดลำไส้อุดตัน บางครั้งพยาธิตัวแก่อาจไชผนังลำไส้จนเลือดออกและเกิดเป็นแผลเน่าหรือผนังลำไส้ทะลุในบาง

รายอาจรุนแรงถึงขั้นเสียชีวิตได้ โรคหนองพวยานับเป็นปัญหาของประเทศต่างๆ ทั่วโลก โดยเฉพาะอย่างยิ่งประเทศที่กำลังพัฒนา องค์การอนามัยโลกประมาณการว่าประชากรทั่วโลกประมาณ 3,500 ล้านคน ติดเชื้อหนองพวยาน และประมาณ 450 ล้านคน แสดงอาการป่วยออกมา (WHO, 2020) ในประเทศไทยโรคหนองพวยานยังคงส่งผลกระทบต่อภาวะสุขภาพของประชาชน จากการสำรวจโรคหนองพวยานทั่วประเทศล่าสุดในปี พ.ศ. 2564 โดยการสุ่มศึกษาประชาชนทุกกลุ่มอายุตั้งแต่ 6 เดือนขึ้นไปจำนวน 15,555 คน ผลการตรวจอุจจาระพบอัตราความชุกของพวยานเฉลี่ยร้อยละ 18.10 โดยพบพวยานปากขอ ร้อยละ 6.50 พวยานไส้ฝ้ายร้อยละ 1.20 และพวยานไส้เดือนร้อยละ 0.50 จากรายงานสถานการณ์โรคหนองพวยานที่ติดต่อผ่านดินในระดับประเทศดูเหมือนมีความชุกของโรคอยู่ในระดับที่ไม่มีปัญหา แต่ในความเป็นจริงแล้วปัญหาการติดเชื้อหนองพวยานมักจะพบเป็นปัญหาของชุมชนหรือของพื้นที่ ซึ่งบางพื้นที่มีข้อมูลสนับสนุนและชี้ให้เห็นความชุกของโรคหนองพวยานสูงมากในระดับพื้นที่และในกลุ่มชาวไทยภูเขาพบอัตราความชุกเฉลี่ยของโรคหนองพวยานเท่ากับร้อยละ 35.60 เมื่อแยกชนิดของพวยานพบว่า พวยานปากขอมีอัตราความชุกมากที่สุดคือ ร้อยละ 22.20 รองลงมาคือ พวยานไส้เดือนพบร้อยละ 6.00 และพวยานไส้ฝ้ายพบร้อยละ 4.80 (กองติดต่อโรคทั่วไป, 2567) จึงเป็นหลักฐานที่บ่งชี้ว่าโรคหนองพวยานในประเทศไทยยังคงเป็นปัญหาระดับประเทศที่ต้องได้รับการแก้ไข โดยเฉพาะในกลุ่มชาวไทยภูเขา ซึ่งประชากรชาวไทยภูเขาในประเทศไทยมีทั้งหมดจำนวน 1,203,149 คน เป็นชาวไทยภูเขาเผ่ากะเหรี่ยงรวมทั้งสิ้น 438,131 คน (กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ, 2565)

สภาพปัญหาที่กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะทำการวิจัยปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรม การป้องกันโรคหนองพวยานที่ติดต่อผ่านดินในนักเรียนศูนย์การเรียนรู้ชุมชนชาวไทยภูเขาในตำบลแม่หละ อำเภอท่าสองยาง จังหวัดตาก เนื่องจากประชาชนชาวไทยภูเขาที่อยู่บนพื้นที่สูงโดยเฉพาะในนักเรียนศูนย์การเรียนรู้ชุมชนชาวไทยภูเขาในตำบลแม่หละ อำเภอท่าสองยาง จังหวัดตาก ซึ่งเป็นประชากรที่ยังพบมีรายงานการสำรวจความชุกของการติดเชื้อหนองพวยานในทางเดินอาหารที่ติดต่อผ่านดินอยู่ นอกจากนี้ยังสนใจถึงปัจจัยต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการติดเชื้อโรคหนองพวยานในทางเดินอาหาร ได้แก่ เพศ อายุ ระดับชั้น อาชีพผู้ปกครอง และพฤติกรรม การป้องกันโรคหนองพวยานในทางเดินอาหารติดต่อผ่านดิน รวมทั้งสภาพลักษณะสุขภาพ ภายใบ้านว่ามีผลต่ออัตราการติดเชื้อหนองพวยานหรือไม่ ผลการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้จะเป็นประโยชน์อย่างยิ่งในการให้การรักษา ป้องกันและควบคุมการแพร่กระจายของโรคหนองพวยานในทางเดินอาหารในศูนย์การเรียนรู้ชุมชนชาวไทยภูเขาในตำบลแม่หละ อำเภอท่าสองยาง จังหวัดตาก และชุมชนที่มีลักษณะใกล้เคียงต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาความชุกของโรคหนองพวยานในทางเดินอาหารที่ติดต่อผ่านดินของนักเรียนศูนย์การเรียนรู้ชุมชนชาวไทยภูเขาในตำบลแม่หละ อำเภอท่าสองยาง จังหวัดตาก
2. เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรม การป้องกันโรคหนองพวยานของนักเรียนในศูนย์การเรียนรู้ชุมชนชาวไทยภูเขาในตำบลแม่หละ อำเภอท่าสองยาง จังหวัดตาก

สมมติฐานวิจัย

1. ปัจจัยส่วนบุคคลมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการป้องกันโรคหนองพยาธิของนักเรียนศูนย์การเรียนรู้ชุมชนชาวไทยภูเขาในตำบลแม่หละ อำเภอท่าสองยาง จังหวัดตาก
2. ปัจจัยด้านความรู้มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการป้องกันโรคหนองพยาธิของนักเรียนศูนย์การเรียนรู้ชุมชนชาวไทยภูเขาในตำบลแม่หละ อำเภอท่าสองยาง จังหวัดตาก
3. ปัจจัยด้านการสนับสนุนทางสังคมมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการป้องกันโรคหนองพยาธิของนักเรียนศูนย์การเรียนรู้ชุมชนชาวไทยภูเขาในตำบลแม่หละ อำเภอท่าสองยาง จังหวัดตาก
4. ปัจจัยความเชื่อด้านสุขภาพมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการป้องกันโรคหนองพยาธิของนักเรียนศูนย์การเรียนรู้ชุมชนชาวไทยภูเขาในตำบลแม่หละ อำเภอท่าสองยาง จังหวัดตาก

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงพรรณนา (Descriptive research) เพื่อศึกษาความชุกของโรคหนองพยาธิในทางเดินอาหารที่ติดต่อผ่านดินและปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการป้องกันโรคหนองพยาธิที่ติดต่อผ่านดินในนักเรียนศูนย์การเรียนรู้ชุมชนชาวไทยภูเขาในตำบลแม่หละ อำเภอท่าสองยาง จังหวัดตาก

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มประชากรที่ตรวจหาไข่พยาธิในอุจจาระ คือนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-6 ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนชาวไทยภูเขาในตำบลแม่หละ อำเภอท่าสองยาง จังหวัดตาก จำนวนทั้งหมด 85 คน (ศึกษาทุกกลุ่มประชากร) โดยการตรวจอุจจาระด้วยกล้องจุลทรรศน์ ทำการตรวจหาไข่พยาธิในอุจจาระโดยวิธี Kato's thick smear technique และผู้ตอบแบบสอบถามคือนักเรียนกลุ่มเป้าหมาย โดยเก็บข้อมูลระหว่างเดือนธันวาคม พ.ศ. 2567 ถึงเดือนมีนาคม พ.ศ. 2568

เกณฑ์การคัดเลือกกลุ่มตัวอย่าง (Inclusion criteria)

1. สามารถอ่านและเขียนหนังสือภาษาไทยได้
2. ไม่มีปัญหาด้านการสื่อสาร

เกณฑ์การคัดออก (Exclusion criteria)

1. ไม่สะดวกใจให้ข้อมูลต่อหลังจากที่ตอบแบบสอบถามไปบางส่วนแล้วหรือผู้ที่ขออนุญาตจากการวิจัย
2. ตอบแบบสอบถามไม่ครบถ้วน หรือมีเหตุจำเป็นอื่นๆ ในระหว่างตอบแบบสอบถามจนทำให้ไม่สามารถตอบแบบสอบถามได้อย่างสมบูรณ์

เครื่องมือที่ใช้ในการในการวิจัย

1. แบบบันทึกผลการตรวจอุจจาระนักเรียนเพื่อหาความชุกและชนิดของโรคหนองพยาธิ โดยวิธี Kato's thick smear technique

2. แบบสอบถามที่สร้างขึ้นครอบคลุมเนื้อหาตามวัตถุประสงค์ของการศึกษา ประกอบด้วย 5 ส่วน ดังนี้ ส่วนที่ 1 ปัจจัยส่วนบุคคล ส่วนที่ 2 แบบประเมินความรู้เกี่ยวกับโรคหนองพยาธิ ส่วนที่ 3 แบบสอบถามด้านแรงสนับสนุนทางสังคม ส่วนที่ 4 แบบสอบถามด้านความเชื่อด้านสุขภาพ และ ส่วนที่ 5 แบบสอบถามด้านพฤติกรรมในการป้องกันโรคหนองพยาธิที่ติดต่อทางดิน

การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

การทดสอบความเที่ยงตรงโดยนำแบบสอบถามไปขอความอนุเคราะห์ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) จากผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่าน การหาความเชื่อมั่นของเครื่องมือ (Reliability) ผู้ศึกษานำแบบสอบถามที่ได้รับการปรับปรุงแก้ไขไปทดลองใช้กับนักเรียนและผู้ปกครองนักเรียน ในตำบลแม่ต๋าน อำเภอท่าสองยาง จังหวัดตาก ซึ่งเป็นกลุ่มที่มีลักษณะคล้ายคลึงกับกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาจำนวน 30 ราย เพื่อทดสอบความเข้าใจต่อข้อคำถามของแบบสอบถามและนำผลที่ได้มาคำนวณหาความเชื่อมั่นของเครื่องมือ จากนั้นนำมาวิเคราะห์หาความเชื่อมั่นของเครื่องมือโดยใช้สัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's Alpha Coefficient) ได้ค่าความเชื่อมั่นของเครื่องมือด้านความรู้เกี่ยวกับโรคหนองพยาธิได้สัมประสิทธิ์แอลฟาเท่ากับ 0.77 ด้านแรงสนับสนุนทางสังคมได้สัมประสิทธิ์แอลฟาเท่ากับ 0.80 ด้านความเชื่อด้านสุขภาพได้สัมประสิทธิ์แอลฟาเท่ากับ 0.89 ด้านพฤติกรรมในการป้องกันโรคหนองพยาธิติดต่อทางดินได้สัมประสิทธิ์แอลฟาเท่ากับ 0.80 และสัมประสิทธิ์รวมเท่ากับ 0.82

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ก่อนดำเนินการวิจัยผู้วิจัยยื่นขอจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ต่อคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์วิทยาลัยนอร์ทเทิร์นเพื่อพิจารณาประเด็นทางจริยธรรม จากนั้น 1. ผู้วิจัยนำหนังสือขออนุญาตดำเนินการวิจัยจากคณบดีคณะสหเวชศาสตร์เพื่อขออนุญาตทำการเก็บข้อมูลในการวิจัย 2. ทำหนังสือถึงผู้อำนวยการโรงเรียนเพื่อขออนุญาตเก็บรวบรวมข้อมูล ภายหลังได้รับการอนุญาตแล้ว วิจัยเข้าพบผู้อำนวยการโรงเรียนและครูเพื่อชี้แจงวัตถุประสงค์และขั้นตอนในการเก็บรวบรวมข้อมูล และขอความอนุเคราะห์ในการเก็บข้อมูล 3. จัดหาผู้ช่วยเก็บข้อมูลในงานวิจัยโดยเป็นเจ้าหน้าที่โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลท่าผาได้จำนวน 3 คน และชี้แจงแบบสอบถามให้ทราบโดยละเอียด ผู้ช่วยเก็บข้อมูลในงานวิจัยทุกคนปฏิบัติได้ตามแนวทางเดียวกัน 4. ผู้วิจัยและผู้ช่วยเก็บข้อมูลในงานวิจัยเข้าพบกลุ่มตัวอย่าง แนะนำตัว ชี้แจงวัตถุประสงค์และขออนุญาตในการให้ตอบแบบสอบถามพร้อมทั้งชี้แจงการพิทักษ์สิทธิ์ และ 5. ดำเนินการตรวจจุลภาวะหาไข่พยาธิโดยวิธี Kato's thick smear technique และเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างโดยใช้แบบสอบถาม

การวิเคราะห์ข้อมูล

วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปในการวิเคราะห์ข้อมูลและได้กำหนดระดับนัยสำคัญที่ระดับ 0.05 มีสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ ดังนี้ 1. ข้อมูลส่วนบุคคล หาค่าความถี่ ร้อยละ และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 2. การวิเคราะห์ปัจจัยที่สัมพันธ์กับการติดเชื้อโรคหนองพยาธิที่ติดต่อผ่านดินในนักเรียนชาวไทยภูเขาโดยใช้สถิติ Chi-square test กรณีไม่เป็นไปตามเงื่อนไขของสถิติ Chi-square test ผู้วิจัยใช้สถิติ Fisher's exact test โดยกำหนดนัยสำคัญที่ระดับ 0.05

จริยธรรมวิจัยการวิจัย

การวิจัยนี้ได้ผ่านการรับรองการพิจารณาจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ของวิทยาลัยนอร์ท เทิร์น เอกสารรับรองเลขที่ NTC888 - 0082 วันที่รับรองวันที่ 18 เดือนธันวาคม พ.ศ. 2567

ผลการวิจัย

1. ข้อมูลส่วนบุคคล นักเรียนศูนย์การเรียนรู้ชุมชนชาวไทยภูเขาในตำบลแม่หละ พบว่านักเรียนส่วนใหญ่เป็นเพศหญิงร้อยละ 62.35 และเพศชายร้อยละ 37.65 อายุอยู่ในช่วง 13-15 ปี ร้อยละ 47.06 รองลงมา อายุ 10-12 ปี ร้อยละ 38.82 ระดับการศึกษาอยู่ในระดับชั้นประถมศึกษาทั้งหมดร้อยละ 100.00 ภาวะโภชนาการ (น้ำหนักตามเกณฑ์อายุ) น้ำหนักตามเกณฑ์ร้อยละ 81.18 และรองมาน้ำหนักน้อยกว่าเกณฑ์ ร้อยละ 11.76 ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 แสดงจำนวนและร้อยละข้อมูลส่วนบุคคลของนักเรียน (n = 85)

ข้อมูลนักเรียน	จำนวน	ร้อยละ
เพศ		
ชาย	32	37.65
หญิง	53	62.35
อายุ (ปี)		
7 - 9	12	14.12
10 - 12	33	38.82
13 - 15	40	47.06
การศึกษา		
อนุบาล	0	0.00
ประถมศึกษา	85	100.00
ภาวะโภชนาการ (น้ำหนักตามเกณฑ์อายุ)		
น้ำหนักน้อยกว่าเกณฑ์		
น้ำหนักค่อนข้างน้อย	10	11.76
น้ำหนักตามเกณฑ์	5	5.88
น้ำหนักมากเกินเกณฑ์	69	81.18
	1	1.18

2. อัตราความชุกของโรคหนองพยาธิ จากการตรวจอุจจาระนักเรียนทั้งหมด 85 คน ตรวจพบไข่หนองพยาธิทางเดินอาหารจำนวน 9 คน คิดเป็นร้อยละ 10.59 พบในเพศชายร้อยละ 21.88 และเพศหญิง ร้อยละ 3.77 พบในช่วงอายุ 13-15 ปี ร้อยละ 12.50 รองลงมาอายุ 10-12 ปี ร้อยละ 12.12 ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ความชุกของโรคหนองพยาธิจากการตรวจด้วยวิธี Kato's thick smear technique (n = 85)

ข้อมูลลักษณะประชากร	พบไข่พยาธิ (ร้อยละ)
เพศ	
ชาย	7 (21.88)
หญิง	2 (3.77)
อายุ (ปี)	
7-9	1 (8.33)
10-12	3 (10.12)
13-15	5 (12.50)

3. ลักษณะการกระจายของหนองพยาธิจำแนกตามชนิดโดยพบพยาธิไส้เดือนมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 7.06 รองลงมาได้แก่พยาธิปากขอคิดเป็นร้อยละ 2.35 และพยาธิเข็มหมุดร้อยละ 1.18 พยาธิไส้เดือนและพยาธิเข็มหมุดในนักเรียนชายมากกว่านักเรียนหญิง คิดเป็นร้อยละ 12.50 และเป็นร้อยละ 3.13 ตามลำดับ ดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 แสดงความชุกของโรคหนองพยาธิจำแนกตามชนิดด้วยวิธี Kato's thick smear technique (n = 85)

ชนิดหนองพยาธิ	จำนวน	ร้อยละ
พยาธิปากขอ	2	2.35
พยาธิไส้เดือน	6	7.06
พยาธิเข็มหมุด	1	1.18

4. ความสัมพันธ์ระหว่างความชุกของโรคหนองพยาธิรายชนิดและพฤติกรรมการป้องกันโรคหนองพยาธิในทางเดินอาหาร ความชุกของโรคพยาธิปากขอกับการมีส้วม พฤติกรรมการใช้ส้วม การใช้รองเท้าเมื่อเดินบนพื้นดิน ใช้รองเท้าเมื่อถ่ายอุจจาระและการกินยาถ่ายพยาธิ พบว่าความสัมพันธ์ระหว่างความชุกของโรคพยาธิปากขอกับการมีส้วม พฤติกรรมการใช้รองเท้าเมื่อเดินบนพื้นดินและการใช้รองเท้าเมื่อถ่ายอุจจาระมีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ P-value < 0.05 ส่วนการมีส้วมและการรับประทานยาถ่ายพยาธิไม่มีความสัมพันธ์กับความชุกของโรคพยาธิปากขอ ดังตารางที่ 4

ตารางที่ 4 ความชุกของโรคพยาธิปากขอกับการมีส้วม พฤติกรรมการใช้ส้วม การใช้รองเท้าเมื่อเดินบนพื้นดิน ใช้รองเท้าเมื่อถ่ายอุจจาระและการกินยาถ่ายพยาธิ (n=85)

พฤติกรรมป้องกันโรค	จำนวน	พบพยาธิปากขอ		P-value
		จำนวน	ร้อยละ	
การมีส้วม				0.370
มี	83	0	0.00	
ไม่มี	3	2	66.67	

พฤติกรรมกำรป้องกันโรค	จำนวน	พบพยาธิปากขอ		P-value
		จำนวน	ร้อยละ	
การใช้ส้วม				0.036*
ใช้ทุกครั้ง	37	0	0.00	
ใช้เป็นบางครั้ง	29	0	0.00	
ไม่เคยใช้	19	2	10.53	
การใช้รองเท้าเมื่อเดินบนพื้นดิน				0.001*
ใช้ทุกครั้ง	46	0	0.00	
ใช้เป็นบางครั้ง	20	0	0.00	
ไม่เคยใช้	19	2	10.53	
การใช้รองเท้าเมื่อถ่ายอุจจาระ				0.001*
ใช้ทุกครั้ง	46	0	0.00	
ใช้เป็นบางครั้ง	20	0	0.00	
ไม่เคยใช้	19	2	10.53	
การรับประทานยาถ่ายพยาธิ				1.000
เคย	56	0	0.00	
ไม่เคย	29	2	6.90	

*p-value < 0.05

5. ความชุกของโรคพยาธิไส้เดือนกับพฤติกรรมกำรล้างมือก่อนรับประทานอำหำร การใช้ช้อนในกำรรับประทานอำหำร กำรล้างมือหลังกำรถ่ายอุจจาระ กำรรับประทานผักสด กำรล้างผักสดก่อนรับประทานและกำรกินยาถ่ายพยาธิพบว่าความชุกของโรคพยาธิไส้เดือนมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมกำรล้างมือก่อนรับประทานอำหำร กำรล้างมือหลังกำรถ่ายอุจจาระ และกำรใช้ช้อนในกำรรับประทานอำหำรอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ p-value < 0.05 ส่วนพฤติกรรมกำรล้างผักสดก่อนรับประทาน กำรรับประทานผักสด และกำรรับประทานยาถ่ายพยาธิไม่มีความสัมพันธ์กับความชุกของโรคพยาธิไส้เดือน ดังตารางที่ 5

ตารางที่ 5 ความชุกของโรคพยาธิไส้เดือนกับพฤติกรรมกำรล้างมือก่อนรับประทานอำหำร การใช้ช้อนในกำรรับประทานอำหำร กำรล้างมือหลังกำรถ่ายอุจจาระ กำรรับประทานผักสด กำรล้างผักสดก่อนรับประทานและกำรกินยาถ่ายพยาธิ (n=85)

พฤติกรรมกำรป้องกันโรค	จำนวน	พบพยาธิไส้เดือน		P-value
		จำนวน	ร้อยละ	
กำรล้างมือก่อนรับประทานอำหำร				0.029*
ล้างมือทุกครั้ง	28	0	0.00	
ล้างมือเป็นบางครั้ง	36	2	5.56	
ไม่เคยล้างมือ	21	4	19.05	
วิธีกำรใช้ช้อนในกำรรับประทานอำหำร				0.021*
ใช้ช้อนทุกครั้ง	46	0	0.00	

พฤติกรรมกำรป้องกันโรค	จำนวน	พบพยาธิไส้เดือน		P-value
		จำนวน	ร้อยละ	
ใช้ช้อนเป็นบางครั้ง	30	2	6.67	0.002*
ไม่เคยใช้ช้อน	9	4	44.44	
การล้างมือกำรหลังการถ่ายอุจจาระ				
ล้างมือทุกครั้ง	39	0	0.00	
ล้างมือเป็นบางครั้ง	40	2	5.00	
ไม่เคยล้างมือ	6	4	66.67	0.953
การล้างผักสดก่อนรับประทาน				
ล้างทุกครั้ง	63	1	1.59	
ล้างเป็นบางครั้ง	20	3	15.00	
ไม่เคยล้าง	2	2	100.00	
การรับประทานผักสด				0.085
รับประทานเป็นประจำ	52	4	7.69	
รับประทานเป็นบางครั้ง	28	2	7.14	
ไม่เคยรับประทาน	5	0	0.00	
การรับประทานยาถ่ายพยาธิ				0.325
เคย	56	0	0.00	
ไม่เคย	29	6	20.69	

* P-value < 0.05

6. ความชุกของโรคพยาธิเข็มหมุดกับพฤติกรรมกำรล้างมือก่อนรับประทานอาหาร การใช้ช้อนในการรับประทานอาหาร การล้างมือหลังการถ่ายอุจจาระ การรับประทานผักสด การล้างผักสดก่อนรับประทานและการกินยาถ่ายพยาธิพบว่าความชุกของโรคพยาธิเข็มหมุดมีความสัมพันธ์กับการใช้ช้อนในการรับประทานอาหารอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ P-value < 0.05 ส่วนการล้างมือก่อนรับประทานอาหาร การล้างมือภายหลังการถ่ายอุจจาระ และการรับประทานยาถ่ายพยาธิไม่มีความสัมพันธ์กับความชุกของโรคพยาธิเข็มหมุด ดังตารางที่ 6

ตารางที่ 6 ความชุกของโรคพยาธิเข็มหมุดกับพฤติกรรมกำรล้างมือก่อนรับประทานอาหาร การใช้ช้อนในการรับประทานอาหาร การล้างมือหลังการถ่ายอุจจาระ การรับประทานผักสด การล้างผักสดก่อนรับประทานและการกินยาถ่ายพยาธิ (n=85)

พฤติกรรมกำรป้องกันโรค	จำนวน	พบพยาธิไส้เดือน		P-value
		จำนวน	ร้อยละ	
การล้างมือก่อนรับประทานอาหาร				0.057
ล้างมือทุกครั้ง	28	0	0.00	
ล้างมือเป็นบางครั้ง	36	0	0.00	
ไม่เคยล้างมือ	21	1	4.76	

พฤติกรรมการป้องกันโรค	จำนวน	พบพยาธิไส้เดือน		P-value
		จำนวน	ร้อยละ	
วิธีการใช้ช้อนในการรับประทานอาหาร				0.021*
ใช้ช้อนทุกครั้ง	46	0	0.00	
ใช้ช้อนเป็นบางครั้ง	20	0	0.00	
ไม่เคยใช้ช้อน	19	1	44.44	
การล้างมือภายหลังการถ่ายอุจจาระ				0.617
ล้างมือทุกครั้ง	39	0	0.00	
ล้างมือเป็นบางครั้ง	7	0	0.00	
ไม่เคยล้างมือ	39	1	2.78	
การรับประทานยาถ่ายพยาธิ				0.272
เคย	50	0	0.00	
ไม่เคย	35	1	2.86	

*p-value < 0.05

อภิปรายผล

1. อัตราความชุกของโรคหนอนพยาธิในทางเดินอาหารจากการตรวจนักเรียนทั้งหมด 85 คน ตรวจพบไข่หนอนพยาธิทางเดินอาหารจำนวน 9 คน ร้อยละ 10.59 พบในเพศชายร้อยละ 21.88 และเพศหญิงร้อยละ 3.77 พบในช่วงอายุ 15-19 ปีคิดเป็นร้อยละ 12.50 รองลงมาอายุ 10-14 ปี คิดเป็นร้อยละ 12.12 ระดับการศึกษาทั้งหมดอยู่ในระดับประถมศึกษาร้อยละ 100.00 ภาวะโภชนาการ (น้ำหนักตามเกณฑ์อายุ) ส่วนมากพบน้ำหนักน้อยกว่าเกณฑ์ร้อยละ 70.00 รองลงมาน้ำหนักค่อนข้างน้อยร้อยละ 20.00 อัตราความชุกของโรคหนอนพยาธิในทางเดินอาหารในนักเรียนยังคงพบในอัตราที่สูงซึ่งอาจเนื่องจากนักเรียนศูนย์การเรียนรู้ชุมชนชาวไทยภูเขา อ.ท่าสองยาง จ.ตาก ได้รับการศึกษาและได้รับการสอนให้มีความรู้ด้านสุขอนามัยส่วนบุคคลด้านสุขาภิบาลและอนามัยสิ่งแวดล้อม รวมทั้งการดูแลใกล้ชิดของครู ทำให้ปัญหาเรื่องโรคหนอนพยาธิติดต่อกันทางดินในโรงเรียนมีน้อยกว่าที่ควรจะเป็นซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ Siniah et al. (2018) ซึ่งพบว่าประชากรของประเทศต่างๆ ในแถบเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เป็นโรคหนอนพยาธิในลำไส้ในอัตราที่สูงซึ่งได้แก่ประเทศมาเลเซีย ร้อยละ 18.00-91.00 ประเทศฟิลิปปินส์ ร้อยละ 61.00-99.00 และสอดคล้องกับการศึกษาของประภาศรี จงสุขสันติกุล (2562) ที่ศึกษาความชุกของโรคพยาธิในหมู่บ้านที่ได้รับการสนับสนุนจากมูลนิธิสงเคราะห์เด็กยากจนซีซีเอฟและความชุกความรุนแรงของโรคพยาธิลำไส้และพยาธิใบไม้ตับในประเทศไทยพบร้อยละ 36.6 และร้อยละ 41.72 ตามลำดับ และสอดคล้องกับการศึกษาของจำรูญ ยาสสมร (2561) ได้ศึกษาความชุกของโรคหนอนพยาธิในชาวเขาเผ่ากระเหรี่ยงพบว่ามีความชุกโรคหนอนพยาธิร้อยละ 86.20

2. ในด้านการกระจายของโรคหนอนพยาธิ พบว่าลักษณะการกระจายของหนอนพยาธิจำแนกตามชนิดพบว่าพบพยาธิไส้เดือนมากที่สุดร้อยละ 7.06 รองลงมาได้แก่พยาธิปากขอร้อยละ 2.35 และพยาธิเข็มหมุดร้อยละ 1.18 และยังพบพยาธิไส้เดือนและพยาธิเข็มหมุดในนักเรียนชายมากกว่านักเรียนหญิงร้อยละ 12.50 และเป็นร้อยละ 3.13 ตามลำดับ เนื่องจากพยาธิไส้เดือนเป็นพยาธิตัวกลมที่มีขนาดใหญ่ที่สุดและ

สามารถแพร่ได้อย่างรวดเร็วรวมทั้งพฤติกรรมกำบังโรคหนองพยาธิที่ปฏิบัติซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของเฉลิมชัย สังโยคะ (2559) ซึ่งพบว่าอัตราความชุกของโรคหนองพยาธิในเพศชายมากกว่าเพศหญิงร้อยละ 62.50 ลักษณะการกระจายของโรคหนองพยาธิจำแนกตามชนิดพบมากที่สุดคือพยาธิไส้เดือน

1. ความสัมพันธ์ระหว่างความชุกของโรคหนองพยาธิและลักษณะประชากรของนักเรียน พบว่าความชุกของโรคหนองพยาธิทางเดินอาหารมีความสัมพันธ์กับภาวะโภชนาการของนักเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ $p\text{-value} < 0.05$ ส่วนอายุ เพศและระดับชั้นเรียนของนักเรียนไม่มีความสัมพันธ์กับความชุกของโรคหนองพยาธิทางเดินอาหาร เนื่องจากการติดโรคพยาธิในทางเดินอาหารจะมีผลทำให้เด็กขาดสารอาหารและได้รับโปรตีนไม่เพียงพอทำให้การพัฒนาร่างกายและสมองต่ำกว่าปกติ สูญเสียความจำและประสิทธิภาพของการเรียนรู้ต่ำ ซึ่งสอดคล้องการศึกษาของ Crompton (2012)

2. ความสัมพันธ์ระหว่างความชุกของโรคหนองพยาธิรายชนิดและพฤติกรรมกำบังโรคหนองพยาธิในทางเดินอาหาร พบว่าความสัมพันธ์ระหว่างความชุกของโรคพยาธิปากขอกับการใช้ส้วม พฤติกรรมการใช้รองเท้าเมื่อเดินบนพื้นดินและการใช้รองเท้าเมื่อถ่ายอุจจาระมีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ $P\text{-value} < 0.05$ ส่วนการมีส้วมและการรับประทานยาถ่ายพยาธิไม่มีความสัมพันธ์กับความชุกของโรคพยาธิปากขอ

ความชุกของโรคพยาธิไส้เดือนมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมกำบังมือก่อนรับประทานอาหาร การล้างมือหลังการถ่ายอุจจาระ และการใช้ช้อนในการรับประทานอาหารอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ $P\text{-value} < 0.05$ ส่วนพฤติกรรมกำบังผัดก่อนรับประทาน การรับประทานผัดสด และการรับประทานยาถ่ายพยาธิไม่มีความสัมพันธ์กับความชุกของโรคพยาธิไส้เดือน ซึ่งสอดคล้องการศึกษาพุลศรี พงศ์สมานบุตร และคณะ (2560) ที่ได้ศึกษาความชุกของโรคหนองพยาธิและปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการเป็นโรคหนองพยาธิของพระภิกษุสามเณรจังหวัดเชียงใหม่

ความชุกของโรคพยาธิเข็มหมุดมีความสัมพันธ์กับการใช้ช้อนในการรับประทานอาหารอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ $P\text{-value} < 0.05$ ส่วนการล้างมือก่อนรับประทานอาหาร การล้างมือภายหลังการถ่ายอุจจาระ และการรับประทานยาถ่ายพยาธิไม่มีความสัมพันธ์กับความชุกของโรคพยาธิเข็มหมุด ซึ่งสอดคล้องการศึกษาพุลศรี พงศ์สมานบุตรและคณะ (2560) ที่ได้ศึกษาความชุกของโรคหนองพยาธิและปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการเป็นโรคหนองพยาธิของพระภิกษุสามเณรจังหวัดเชียงใหม่

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1. จัดให้มีผู้นำนักเรียนส่งเสริมสุขภาพและป้องกันโรคตามนโยบายโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพ เพื่อให้ นักเรียนเป็นผู้นำในการส่งเสริมและป้องกันโรคในโรงเรียน ครอบครัวและชุมชน เพื่อสร้างความรู้ในด้านการส่งเสริมสุขภาพและป้องกันโรคหนองพยาธิให้แก่ชุมชน

2. ประชากรในพื้นที่ที่ทำการศึกษเป็นชาติพันธุ์ปะกาเกอญอ (กระเหรี่ยง) ซึ่งส่วนใหญ่มีพฤติกรรมในการป้องกันโรคหนองพยาธิในทางเดินอาหารที่ติดต่อผ่านดินที่ไม่ถูกสุขลักษณะ ควรมีการให้ความรู้เรื่องการ

ป้องกันโรคหนองพยาธิให้แก่ประชากรในกลุ่มดังกล่าวโดยการจัดทำเป็นสื่อการสอนภาษาท้องถิ่นซึ่งสามารถเข้าใจได้มากกว่าภาษาราชการ

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษาความชุกของโรคหนองพยาธิโดยการตรวจหาไข่พยาธิในอุจจาระเพื่อตรวจหาการติดเชื้อพยาธิในโรงเรียนปีละ 1 ครั้ง เพื่อลดความชุกของพยาธิทุกชนิดไม่ให้เกินร้อยละ 10 ตามเป้าหมายของกรมควบคุมโรค

2. การศึกษาในครั้งต่อไปควรศึกษาประชากรทุกช่วงอายุรวมทั้งศึกษาชนบทชนบทนิยมประเพณี ความเชื่อ วิธีการดำเนินชีวิตที่ปฏิบัติกันมากับการเป็นโรคหนองพยาธิ เพื่อที่จะได้หาแนวทางในการดำเนินการป้องกันโรคหนองพยาธิให้สอดคล้องกับพื้นที่

รายการอ้างอิง

- กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ. (2565). *ทำเนียบชุมชนบนพื้นที่สูงประจำปี พ.ศ. 2564*. กรุงเทพฯ. : กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ. กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์.
- กองโรคติดต่อทั่วไป. (2567). *การศึกษาศถานการณ์โรคหนองพยาธิ โรคโปรโตซัวในลำไส้ และพฤติกรรมสุขภาพของประชาชนคนไทย ปี พ.ศ. 2562 – 2567*. นนทบุรี : กรมควบคุมโรค กระทรวงสาธารณสุข.
- จำรูญ ยาสมุทร. (2561). *รายงานผลการศึกษาศถานการณ์โรคหนองพยาธิและโปรโตซัวของประเทศไทย พ.ศ. 2560*. กรุงเทพฯ : กลุ่มโรคหนองพยาธิ สำนักโรคติดต่อทั่วไป กรมควบคุมโรคกระทรวงสาธารณสุข.
- เฉลิมชัย สังโยคะ, งามอาจ นัยพัฒน์ และ ปราโมทย์ ทองกระจาย. (2559). ผลของการให้โปรแกรมสุขศึกษาด้วยกระบวนการกลุ่มต่อพฤติกรรมป้องกันโรคพยาธิลำไส้ของแม่บ้านชุมชนสวนอ้อย เขตคลองเตย กรุงเทพมหานคร. *สงขลานครินทร์เวชสาร*, 34(2), 77-87.
- พูลศรี พงศ์สมานบุตร และคณะ. (2560). *รายงานสถานการณ์โรคหนองพยาธิและโปรโตซัวในประเทศไทย พ.ศ. 2560*. กรุงเทพฯ: กลุ่มโรคหนองพยาธิ. สำนักโรคติดต่อทั่วไป กรมควบคุมโรค กระทรวงสาธารณสุข.
- ประภาศรี จงสุขสันติกุล, ธนวรรณ อัมสมบุญ และ ภาดาณี จีระดิษฐ์. (2562). การประเมินผลงานควบคุมโรคพยาธิลำไส้ภาคใต้ ปีพ.ศ. 2558. *วารสารวิชาการสาธารณสุข*, 28(2), 230-240.
- ประภาศรี จงสุขสันติกุล (2562). *รายงานการวิจัยสถานการณ์พยาธิและโปรโตซัวในลำไส้ และปัจจัยกำหนดโรคหนองพยาธิในประชากรกลุ่มด้อยโอกาส (ชาวเขา) ของประเทศไทย*. กรุงเทพฯ : กลุ่มโรคหนองพยาธิ. สำนักโรคติดต่อทั่วไป กรมควบคุมโรค กระทรวงสาธารณสุข.
- Crompton, A.C.A., and Bundy, D.A.P. (2012). Global Epidemiology, ecology and control of soil-transmitted helminth infections. In Simon, I. Hay, A.G., and David, J.R., (Ed.). *Advances in Parasitology* (p. 221-261). n.p.: Academic Press.

Siniah, Tang, L.H., Zhou, S.S., Chen, Y.D., Yang, Y.C. and Lin, S.X. (2018). Stunting and soil-transmitted helminth infections among school-age pupils in rural areas of southern China. *Parasites & Vectors*, 3, 97.

World Health Organization (WHO). (2023). *Control of tropical diseases*. Geneva: World Health Organization.